

Леоненко Андрій Анатолійович,
аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ Й ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ (СТ. 259 КК УКРАЇНИ)

Завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (далі – ЗНП), окрім того, що порушують нормальну діяльність органів влади, місцевого самоврядування, підприємств, служб швидкого реагування, роботу транспорту, а в цілому – порушують громадський порядок і спокій в суспільстві, у воєнний час представляють небезпеку ще в іншому аспекті – з часу повномасштабного вторгнення РФ в Україну такі повідомлення становлять елемент так званої «гібридної війни» країни-агресора проти нашої держави, додатково дестабілізуючи ситуацію.

З огляду на це, актуальності набуває необхідність ефективного реагування на вказані факти, швидке і повне розкриття та розслідування цих кримінальних правопорушень. Проте, статистичні дані Офісу Генерального прокурора України (2023) свідчать про незадовільний стан з розкриттям та розслідуванням даних кримінальних правопорушень. Ефективність реагування на вказані факти порівняно із кількістю зареєстрованих кримінальних правопорушень за ст. 259 КК залишається низькою. Зокрема, із 938 зареєстрованих за період січень-жовтень 2023 року злочинів повідомлено про підозру лише 66 особам (7 %), з обвинувальним актом направлено до суду тільки 46 кримінальних проваджень (4,9 %) [1].

Все вищевказане свідчить про необхідність ефективного реагування на такі злочини, важливою складовою якого є їх швидке і повне розслідування та притягнення винних до відповідальності. Важливого значення при розслідуванні вказаної категорії злочинів набуває тактично правильне проведення слідчих (розшукових) дій, як основного засобу збирання і перевірки доказів у конкретному кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 223 КПК України). Які з слідчих (розшукових) дій і в якій послідовності будуть проводитися залежить від конкретної слідчої ситуації і вирішується слідчим, в необхідних випадках також прокурором, керівником органу досудового розслідування.

Враховуючи особливості кримінального правопорушення, яке полягає у завідомо неправдивому повідомленні про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, насамперед, різноманітність способів його вчинення, для забезпечення успішного розслідування і створення доказової бази важливого значення набуває

ефективне проведення саме невідкладних і першочергових слідчих (розшукових) дій.

При розслідуванні кримінальних правопорушень одним із найскладніших у питанні вибору тактики проведення, набору техніко-криміналістичних засобів, часто – з мінімальним часом на підготовку, але важливим і продуктивним щодо можливостей отримання і обсягу доказів слідчою (розшуковою) дією є огляд місця події.

Для успішного проведення огляду місця події по ЗНП слід правильно визначити, що є місцем події у вказаних злочинах, потім вирішити, яке з них має бути оглянуто першим, невідкладно, а яке наступним. До особливостей вказаної категорії злочинів належить також наявність не одного, а декількох місць події. Так, під час розслідування ЗНП може виникнути необхідність огляду трьох місць події: 1) об'єкта «замінування» або «підпалу»; 2) місця, звідки було зроблено повідомлення (житлове, службове чи інше приміщення, вулиця); 3) приміщення, куди надійшло таке повідомлення (чергова частина відділу поліції, ДСНС та ін.).

До особливостей огляду місця події по вказаній категорії злочинів належить також необхідність участі в його проведенні спеціалістів різного фаху.

Дії спеціаліста на місці огляду залежать, у першу чергу, від обставин події. При проведенні огляду, спеціаліст, використовуючи свої спеціальні знання, навички, інструментарій (технічні засоби, прилади тощо), має сприяти слідчому у виявленні та вилученні важливих об'єктів, які в подальшому можуть мати доказове значення, або мають криміналістично-значущий характер, звертати увагу слідчого на важливі обставини, пов'язані з вказаними діями. Спеціаліст також допомагає слідчому у правильному описі вилучених предметів, об'єктів у протоколі даної слідчої (розшукової) дії

Оскільки найчастіше у ЗНП йдеться про безпеку застосування саме вибухового пристрою, що становить підвищену суспільну безпеку даного злочину, для попередження і уникнення небажаних наслідків (загибель чи травмування людей, пошкодження, знищення об'єктів власності та ін.), проведення огляду об'єкта «замінування» чи «підпалу» розпочинається тільки після його огляду спеціалістами-вибухотехніками чи працівниками ДСНС. Вони першими оглядають місце події на предмет виявлення вибухових пристроїв чи вибухівки, легкозаймистих речовин і дають дозвіл на проведення огляду. Не менш важливими під час огляду є спеціалісти з газової служби, електричних мереж, діяльність яких у першу чергу спрямована на знеструмлення, припинення газопостачання до об'єкта загрози. Цим забезпечується зменшення руйнівної сили вибухового пристрою у разі приведення його в дію. У випадку виявлення предмета, схожого на вибуховий пристрій, може виникнути потреба в його огляді, при якому обов'язково має бути присутній вибухотехнік. Після проведення огляду таких об'єктів та отримання інформації про відсутність

небезпечних вибухових матеріалів за погодженням зі старшим слідчо-оперативною групою, керівник групи вибухотехніків надає дозвіл щодо входження до місця події учасників групи та інших запрошених спеціалістів.

Після безпосереднього приступання слідчого до проведення огляду в першу чергу необхідно оглянути ті місця, де відображення (сліди) злочинця мають найбільшу імовірність псування чи знищення, а потім вилучати сліди там, де можливість їх зникнення, псування або знищення є найменшою. Обов'язково вилучається та оглядається носій, на який було зафіксовано неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Під час огляду вказаного носія (прослуховування) в протоколі потрібно зафіксувати: 1) зовнішній вигляд носія (форму, розмір, колір, матеріал тощо); 2) його серію, номер, інші особливі ознаки; 3) точний зміст записаного на нього повідомлення та протяжність останнього (у секундах). Під час розслідування ЗНП нерідко виникає необхідність оглянути мобільний телефон, з якого робилося повідомлення. У цьому випадку щонайперше слідчий мусить пам'ятати про потребу з'ясувати рп-код, пароль чи графічний ключ для розблокування телефону з метою отримання доступу до інформації, що міститься в ньому. У випадках неможливості отримати таку інформацію (наприклад, особа категорично відмовляється це повідомити або власник телефону не встановлений узагалі), до огляду доцільно залучити спеціаліста у сфері комп'ютерних і високих технологій. Таке залучення буде актуальним і у тому випадку, коли для розблокування телефону використовується відбиток пальця [2, с. 152–155, 159].

Наостанок зазначимо, що одразу після початку розслідування складно визначити, спеціалісти з яких галузей знань можуть бути залучені до розслідування, та якої консультативної допомоги, з яких галузей знань і вмінь потребуватиме слідчий при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій при проведенні розслідування вказаної категорії злочинів. Проте, суттєвою помилкою слід вважати рішення слідчого проводити огляд без участі спеціалістів, використовуючи лише власні знання та зусилля членів слідчо-оперативної групи. Це може призвести до небажаних наслідків у вигляді втрати доказової та криміналістично-значущої інформації.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

2. Методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк, О. В. Захарова та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 2-ге вид., перероб. та допов. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 312 с.